

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

15. De Doctis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

libris volutatos adumbrata leuius eloquentia & adscititijs ornamentis iuuenilius luxuriare. Illi verecundas nacti sunt gratias, & dicunt quidem suauius, sed cum dignitate copulant suauitatem; hi sunt in ipsa affectatione sine fræno verecundia impudentes. Illi dispensant elegantias, & colores, hi sine villo delectu passim offundunt: Illi dicunt argumentis prudentibus, & splendidis: hi puerilibus, & frivolis. Illi tractum habent orationis cum vi iudicij diffusum, hi per abrupta quocumque ingenij calor tulerit, rapiuntur. Illi seruant orationis decoram castimoniam: hi troporum vsu pruriunt insolentius. Illi figuras temperant, hi obliuunt. Ad summum illorum oratio videtur honesta matrona cum mundo sibi debito: horum meretricias olet pyxides, & vestem refert, quæ parum deceat pudicam.

racula quæ legerint, & audierint, in vnum fasciculum non sine fructu colligunt: aspergunt etiam aliquando narrationes ex peregrino instrumento, quæ non adeo accurate cû Chronologia consentiunt, vt Augustum Cæsarem cum Sybilla, de Christo colloquutum, & templum Pacis ea nocte qua Christus natus est cecidisse, & Romulum de suo imperio consulentem responsum accepisse *duraturum donec virgo pareret.*

Hæc dico non parui quidem faciens hominum pietatem, quam omni scientiæ opulentia longe constat esse maiorem, verum cum in tam sagacem, & fastidiosam ætatem incidimus, pijs etiam concionatoribus magna prouisione opus est, vt videant quid, aut quomodo dicant, ne si quid perperam, licet sincero animo attulerint, in contemptum ministerij cedat.

De pijs, & simplicibus oratoribus.

CAPVT XIV.

Concionatores pijs & simplices. **S**Vnt & quidam pijs, homines animæ vt plurimum mitissimæ, & candidissimæ, qui cû se totos religioni, vitæque æteticæ studiis addixerint, similem quoque animo afferunt orationem. Sunt autem ferè boni, creduli, & ad lachrymas faciles; non habent tam lautum, & copiosum literarum instrumentum, quas & multi nescire maluerunt, vel si habent, non ostentant. Querunt enim non alta, docta, aut curiosa, sed humilia, pia, simplicia. Non multum curant quid textus ferat Chaldaicus, aut Missala Mozarabicum, an Symmachi versio cum Aquila consentiat, & an *קקא* *kkaion* apud Ionam cucurbitam, aut hederam significet. Verum toti versantur in religiosis meditationibus de præsepi, infantia, vita, morte Christi, & de venerandis quidem eius cruciatibus tractant sepius, tum de nouissimis, morte, iudicio, purgatorio, inferis, & beatitudine cœlesti verba lubenter faciunt. Mox hominum peccata, & flagitia deplorant, ad penitentiam reuocant, & sui similes cunctos ferè desiderant. Dicunt autem ea non quæ ex varia librorum lectione conquieserunt, sed quæ secum ipsi sunt meditati, & si simpliciores quidem fuerint, loquuntur stylo humili, tenui, inornato, & plerumque dissoluto, valde delectantur exemplis, & omnia mi-

De pijs grauibus.

CAPVT XIV.

Concionatores pijs & graues. **A**liud est genus piorum concionatorû, qui prudenter, & robuste sunt pijs: nam illud quidem habent cum primis commune, quod curiosa oderint, torique sint in pijs argumentis: verum quia multum habent cum pietate ingenij, ac doctrinæ, & si id minime videri velint, dicunt ardore quidem magno religionis, sed sententijs, viuidis, motu graui, castè, prudenter, circumspectè, & si quidem ad graues secundi generis proximè accedunt. Est sane hæc pietas optimum omnium instrumentum, nam cum eruditio, eloquentia, industria, & cætera humana præsidia tanquam leues flosculi decidant, nisi de cœlo irridentur, sola pietas perpetuum obtinet cum Deo commercium, vnde & diuturnior est, & longe quam cætera fructuosior.

De doctis.

CAPVT XV.

Concionatores docti & graues. **N**on est ea mihi mæs doctos illos cœcio, *Concionatores docti & graues.* natores carpere, qui suæ quoddam doctrinæ temperamentum, cum pietate, prudentia, grauitate condiunt, viros omni ho-

F ffff 2 note

nore præstantes: sed fingo mihi, quod animo liberum est, doctos aliquot sine iusta prudentia, & pietate ad concionandi munus accedere, qui se ingenij, & eruditionis profuuo permittant. Tales ferme erunt, qui à puero bonis literis instructi, omnium scientiarum curricula sint emensi, & tantam vndique rerum opulentiam congesserunt, ut vix se capiant: Itaque quod didicerunt ex magna fecundi pectoris abundantia plenius eructant.

Loquentur sæpius Latinè, Græcè, Hebraicè, nonnunquam Arabicè, & Syriacè, varijsq; idiomatibus concionem intingunt: putes te Geryonem illum poetarum audire, qui ore triplici dueros eodem tempore fundat sonos. Habebunt frequenter in ore versiones Theodotionis, Aquilæ, Symmachi, Chaldaicam paraphrasin, & cæteras, quas aut castigabunt, aut conciliabunt. Addent etiam multa ex manuscriptis quæ dicunt nondum vulgata typis, aut certè Græcè minime edita, & in hac, vel illa Bibliotheca asseruari, puta Lexicon Cyrilli, Victorem Presbyterum in Diuum Marcum, Balsamonem ad Canones Apostolorum, Breuiarium Adesporon, aut Rabbi Mosè Ben Maimon, qui nuper fuerit ex Oriente asportatus. Sunt autem in examinandis auctoribus accurati, in refellendis acres, in conciliandis prudentes: notant porro ex qua editione legerint quod afferunt, & quo libro, quo capite, quo versu inueniatur, tum addunt irrepisse errorem, quem sic ex Græcis codicibus emendari oporteat.

In historijs sunt apprimè versati, & Chronologiam quidem accuratissimè discutiunt, tum frequenter sermonem inferunt de auiis Nabupalassatis, & Cyri, tridentque eos, qui dicunt Platonem in Ægypto Hieremiam conuenisse, Cyclos, & Eclipses diligenter inquirunt, & expendunt, an vera sint omnia, quæ Andreas Hierosolymitanus de ratione inueniendi circuli solatis tradiderit: oderrunt sensus allegoricos, & exiles ingenij argutias, & ea quæ multum habent floris, literalem sensum sagacissime perferunt, & ex varijs versionibus eruunt, Concilia, & ritus Ecclesiasticos egregiè norunt, tum hæreticos in ratione controuersiarum potenti sæpè plaga feriunt. Asserunt autem nonnunquã similitudines ex omnium artium instrumento delibatas, ut qui penè omnia nouerint, & ex manuscriptioribus literis multa quoque aspergent. Et ut se aliquando plebi accommodent, dicent

nonnihil tenerum, & moratum, sed tum videbuntur extra suum elementum peregrinari, nec tam felices habere emissiones. Nã dictione sunt pressi, considerati, enucleati, tono vocis quales solent esse boni anagnostæ, gestu etiam perparco. De ijs queruntur rudiores eos nimis latinè loqui, etiam si tum Græcè fuerint loquuti. Hi autem qui nominati haberi inter doctos volunt, lubenter eorum conciones frequentant, aiuntque ita esse concionandum, & si quæ sint ambitiosæ eruditionis foemina prædicant se lubenter audire viros doctos, recteque intelligere, licet ac 37 quidem, ut ait Comicus, intelligant. Qui tamen prudentius iudicant, rectè putant huiusmodi viros multæ, & profundæ lectionis, accuratiquè iudicij esse in scholis, & scriptis admirabiles, ad concionatorum genus orationis, quæ res tota est popularis, minus aptos.

De semi-doctis.

C A P V T X V I.

E St aliud præterea Doctorum genus fingamulatum, & quasi rectorio inductum. Tales sunt, qui à teneris non iecerunt scientiarum fundamenta per solidum, neque linguarum se varia cognitione excoluerunt. Itaque consecrantur ferme riuulos, in quibus seculsa teneatur aquila, fontes autem prorsus ignorant. Multi sunt in recentiorum libris, eosque nauiter compiliant, maxime si qui locos communes scripserint, & ut sunt sæpè ingenio non infelici, & venusta oris facundia, dum hæc efferunt, dicuntque volubilius, ab ijs, qui minimè intelligunt, putantur multa legisse, nam & antiquos auctores identidem appellant, & quos vix fama compererunt, ita referunt, ac si in eorum libros commentarios edidissent. Verum periculum est aliquando, ne suam infertiam apud doctos prodant, ut cum primis apicibus delineata apud eos, qui collegerunt, inueniunt auctorum nomina, & D. Augustum (ita enim sæpè appellatur Cæsar Augustus) usurpant pro sancto Augustino, & si quis auctor tres tantum libros scripserit, ipsi quartum, aut quintum proferunt, tum si quid ab eo Græcè, aut Hebraicè dictum, id corruptis verbis pronunciant, & in acceptu grauitè titubant, denique cum à Chronologia dicunt maxime distantia, & Cæsarium veterem